

VELKÉ POSTAVY ČESKÝCH DĚJIN

KATEŘINA JAN ŠEMBERA
DUFKOVÁ ČERNOHORSKÝ Z BOSKOVIC
Moravský Petr Vok

Jan Šembera z Boskovic

VYŠEHRAĐ

VELKÉ
POSTAVY
ČESKÝCH
DĚJIN

JŠ

KATEŘINA
DUFKOVÁ

JAN ŠEMBERA
ČERNOHORSKÝ
Z BOSKOVIC

Moravský Petr Vok

Jan Šembera z Boskovic

VYŠEHRAĐ

Kateřina Dufková

JAN ŠEMBERA ČERNOHORSKÝ Z BOSKOVIC

Moravský Petr Vok

VELKÉ POSTAVY ČESKÝCH DĚJIN / svazek 16.

Edici řídí Filip Outrata

Obálku a grafickou úpravu navrhla Michaela Blažejová

Mapový podklad: Archiválie Ústředního archivu zeměměřičství a katastru

Odpovědný redaktor Filip Outrata

E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

roku 2014 jako svou 1248. publikaci

Vydání v elektronickém formátu první

(podle prvního vydání v tištěné podobě)

Doporučená cena E-knihy 180 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o., Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz, www.ivysehrad.cz

Copyright © Mgr. Kateřina Dufková, 2014

Typography © Michaela Blažejová, 2014

ISBN 978-80-7429-453-2

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

Elektronické formáty připravil KOSMAS, www.kosmas.cz

Vyobrazení na přebalu:

Jan Šembera Černohorský z Boskovic.

Bartoloměj Paprocký: *Zrcadlo Slavného*

markrabství moravského

Vyobrazení na s. 4:

Zámek Bučovice – Zaječí sál

Foto Miroslav Zavadil

Výstup projektu Vnitřních grantů Filozofické fakulty

Univerzity Karlovy v Praze 2013 (VG 040)

Lektorovali:

doc. Mgr. Marie Šedivá Koldinská, Ph.D.

PhDr. Antonín Kostlán, CSc.

Kniha vychází
v roce 80. výročí založení
nakladatelství Vyšehrad
|1934–2014|

Mým rodičům

Dějepisec

Alois Vojtěch Šembera se narodil roku 1807 ve Vysokém Mýtě v rodině řemenáře Františka Šembery. Důraz, který rodiče kladli na vzdělání svých dětí, umožnil, aby se dal Alois Vojtěch po vzoru svých starších sourozenců na studia. Nejdříve absolvoval piaristické gymnázium v Litomyšli, následně roku 1826 odešel do Prahy. Zde nastoupil ke studiu filozofie a posléze práv, ale především se dostal do centra tehdejšího rodícího se národně obrozeneckého hnutí. Setkání s Jungmannem, Dobrovským, Palackým a s mnoha dalšími osobnostmi probouzejícího se českého národa dalo z velké části směr jeho budoucímu působení. Po ukončení studií roku 1830 odešel Alois Vojtěch do Brna, kde se chtěl aktivně zapojit do tehdy poněkud zaostávajícího obrodného procesu na Moravě.

Šembera si byl vědom specifické moravské situace, její větší závislosti na Vídni, silnějšího postavení německých menšin v moravských městech nebo tradičního zemského vlastenectví, které v mnohém ztěžovalo společný postup Moravanů s Čechy. Mladý právník byl však odhodlán aktivně přispět české věci, dobře rozpoznal nedostatky, se kterými se národní život na Moravě potýkal a viděl v nich především prostor pro vlastní činnost. Za klíčový pro další rozvoj národa přitom Šembera považoval český jazyk. Ještě v Brně stál u zrodu Matičky moravské, z jejíhož fondu plánoval podporovat vydávání české literatury na Moravě, působil jako učitel českého jazyka, distributor české literatury, ale především jako autor mnoha vlastních prací, výhradně v češtině. Ostatně, ve svém působení pokračoval Šembera po roce 1839 v Olomouci, kde získal místo profesora řeči a literatury české na stavovské akademii po odcházejícím Antonínu Bočkovi.¹

¹ Zdeněk FIŠER (ed.), *Korespondence Aloise Vojtěcha Šembery*, svazek 1–5, Vysoké Mýto 2002–2005; Zdeněk FIŠER, *Milovník národa, který vzbudil nevědek Alois Vojtěch*

Alois Vojtěch Šembera

Vraťme se teď ale na chvíli zpátky do Brna. Po svém příchodu nastoupil Alois Vojtěch Šembera jako praktikant ve věcech soudních u brněnského magistrátu. A právě tady se poprvé setkal se jménem Jana Šembery Černohorského z Boskovic: „Když jsem na podzim 1830 po skončených v Praze studiích práv vešel v praxi soudní v magistrát Brněnský, nazývali mě někteří druhové moji, majíce v paměti jmenovce mého, posledního pána z Boskovic, kratochvilně nejinak nežli „pán z Boskovic“. Chtěje se poučiti, kdo tento můj pověstný jmenovec byl, čítal jsem pilně, čeho jsem se o něm dočísti mohl a nasbírav sobě

při tomto bádání některých zpráv o veškerém slavném rodě Boskovickém, vydal jsem je pod jménem *Historie pánů z Boskovic* roku 1836 tiskem.“²

Alois Vojtěch se tak díky shodě jmen seznámil s Janem Šemberou, boskovickým rodem a nakonec vytvořil genealogické a biografické dílo, které dlouho nenašlo svého nástupce.³ Nejdříve vyšel roku 1835 v Časopise českého musea jeho článek s názvem *Jan Šembera z Boskovic*.⁴ Krátká stať shrnující nejen životní data Jana Šembery, ale také základní informace o rodu a jeho příslušnících, i pověsti a legendy, se kterými se Alois Vojtěch při svém bádání setkal. Drobná práce přímo předcházela vydání vlastních rodových dějin, které byly v té době už připraveny do tisku. Šembera tak měl možnost upozornit i české čtenářstvo na svou knihu vydávanou v Brně, která spatřila světlo světa o rok později pod názvem *Historie Pánů z Boskovic a hradu Boskowa w Morawě*.⁵

Šembera, in: Libor Jan – Zdeněk Drahoš (ed.), *Osobnosti moravských dějin*, Brno 2006, s. 293–308; Jan SKUTIL, *Alois Vojtěch Šembera a Morava*, VVM 24, 1972, s. 153–159.

² Alois Vojtěch ŠEMBERA, *Páni z Boskovic a potomní držitelé hradu boskovického na Moravě: Přidáno popsání hradu, města a okresu boskovického*, Vídeň 1870, s. 5.

³ Teprve v současné době vzniká nová, moderní monografie o pánech z Boskovic, jejímž autorem je Karel Mlateček.

⁴ Alois Vojtěch ŠEMBERA, *Jan Šembera z Boskovic*, ČČM 9, 1835, s. 79–88.

⁵ TÝŽ, *Historie Pánů z Boskovic a hradu Boskowa w Morawě: s popsáním panstwj a města*, Brno 1836.

V roce 1849 se Alois Vojtěch Šembera přestěhoval do Vídně, kde působil jako redaktor české části říšského zákoníku, a zároveň převzal místo profesora české řeči a literatury na vídeňské univerzitě. Ve Vídni také vyšlo roku 1870 druhé, podstatně rozšířené vydání jeho dějin boskovického rodu, nazvané *Páni z Boskovic a potomní držitelé hradu boskovického na Moravě: Přidáno popsání hradu, města a okresu boskovického*.⁶ Kromě Boskoviců se Šembera věnoval jejich nástupcům v držení boskovického hradu, rytířům ze Zástřizl, hrabatům z Ditrichštejna, a jak napovídá už samotný název, práce se rozrostla i o popis města Boskovic a jeho okolí. Stejně jako vycházející díly populární vlastivědy moravské seznamoval Šembera své čtenáře s poměry v Boskovicích a okolních obcích i s historickými dokumenty, na které při svém bádání narazil.

Historická a vlastivědná práce stála od počátku v centru Šemberovy pozornosti. Vždyť stejně tak tomu bylo i u mnoha dalších obrozenců, kteří v českých dějinách viděli prostředek pro posílení národního vědomí a národní hrdosti. U Aloise Vojtěcha stála na jedné straně činnost vědecká, mezi kterou vyniká především dílo o vpádu Mongolů na Moravu, na druhé potom aktivní šíření jejího poselství. S jeho jménem bývá spojováno zejména úspěšné pátrání po ostatcích Karla staršího ze Žerotína a jejich přenesení do rodové hrobky na Bludov. Dvojí vydání dějin pánů z Boskovic ovšem svědčí o přetrvávajícím zájmu o téma, které přijal Šembera za své.

Při práci na obou knihách postupoval velmi důkladně a především po genealogické stránce představují pevný základ, který navazující zkoumání pouze doplňovalo a zpřesňovalo.⁷ Svou hodnotu má také fakt, že mnohé prameny, ze kterých Šembera vycházel a které zaznamenal, se do dnešní doby nedochovalo nebo je ztraceno. Jako nejzásadnější se však jeví jeho výklad biografický. Linie, kterou Šembera s velkým citem nastavil, se ukázala být určující pro budoucí hodnocení a vnímání pánů z Boskovic. Další badatelé se s Šemberovými knihami seznamovali a ve velké míře z nich vycházeli. Že spolu s faktickými informacemi vstupovali do jejich prací Šemberovi páni z Boskovic, bylo dáno zejména tím, že se většinou nezabývali přímo šlechtickým rodem, ale například dějinami panství, která jim vždy po určitou dobu přináležela. Do jaké míry se jednotlivým osobnostem i v takto specifickém kontextu dostalo revize, přitom záleželo pouze na kvalitách autorů. Nejvýrazněji se pak projevil Šemberův vliv

⁶ TÝŽ, *Páni z Boskovic*.

⁷ J. SKUTIL, *Alois Vojtěch Šembera a Morava*, s. 156.

právě u posledního boskovického pána. Byl to totiž právě Alois Vojtěch Šembera, který poprvé spojil jméno svého jmenovce s Petrem Vokem.

Jméno posledního Rožmberka bylo v devatenáctém století často skloňováno. Jeho postava, obestřena mnoha legendami a představami, překročila právě v této době hranice jižních Čech a stala se předmětem zájmu autorů národního obrození. Mezi prvními byl Antonín Jaroslav Beck, který objevil potenciál osobnosti Petra Voka v historkách vyprávěných na Třeboňsku, majících svůj původ v takzvaných *Třeboňských pamětech*. Na základě pečlivého studia připsal František Mareš jejich autorství místnímu purkmistrovi Vavřinci Benediktu Mencerovi, který měl soubor vytvořit již na konci 17. století.⁸ Příběhy mající v pamětech svůj původ byly na Třeboňsku známé, a samotný jejich soubor v různých podobách a přepisech byl mezi lidmi rozšířený. Ovšem až s jejich vydáním, ať už Beckovým nebo za přičinění dalších autorů, se mohly dále šířit, a s nimi i obraz Petra Voka, ve kterém se snoubila soudobá představa renesančního kavalíra s vlastnostmi a myšlením člověka jejich vlastní doby.⁹ Obliba posledního Rožmberka rostla a v obecném povědomí se stal synonymem pro rozmarnou a bezstarostnou aristokracii šestnáctého a počátku sedmnáctého století.

Dalším, kdo předložil výběr z Mencerových pamětí, byl suchdolský kaplan Karel Müller. Ten objevil a roku 1858 vydal některé příběhy na základě rukopisu třeboňského řeholníka Benedikta A. A. Radla, za jejichž autora označil tehdy syna městského rychtáře Jana Mayera. Člověka, který měl být „pozdějším událostem souvěký a dosti dobře zpravený“.¹⁰ Právě *Staré příběhy, které se staly v Třeboni* četl také Alois Vojtěch Šembera, a když se pak po nějaké době vrátil k pánům z Boskovic a životopisu Jana Šembery, jasně se mu vyjevily paralely mezi oběma pány. Úděl posledního nositele slavného jména, role politicky aktivnějšího a úspěšnějšího staršího bratra, chatrné zdraví, ale zejména životní styl, který Petr Vok z Rožmberka reprezentoval. Životní styl pánů, kterým „šermovati, o závod na koních jezdit, s krasotinkami se milkovati, kvasiti, myslivost a jiné kratochvíle provozovati, bylo nade všecko.“¹¹ Patriot Alois Šembera byl ovlivněn

⁸ Jaroslav KOLÁR (ed.), *Mezi kronikářstvím a zábavnou prózou. (Třeboňské paměti Vavřince Benedikta Mencer)*, Strahovská knihovna 4, 1969, s. 111–112.

⁹ Jaroslav PÁNEK, *Petr Vok z Rožmberka. Život renesančního kavalíra*, Praha 2010, s. 19–21.

¹⁰ Karel MÜLLER, *Některé staré příběhy, které se staly v Třeboni aneb na pastvích třeboňském sepsané*, ČČM 32, 1858, s. 358.

¹¹ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 117.

rychle rostoucí oblibou posledního Rožmberka a snad veden touhou najít v moravských dějinách osobnost mu podobnou, vlastního bonvivána renesanční doby, postavil vedle jeho jména jméno Jana Šembery.

Do přímé souvislosti dal Alois Vojtěch rožmberského a boskovického pána ve druhém vydání svých dějin pánů z Boskovic právě skrze Müllerovu parafrázi treboňských pověstí. Když o Janu Šemberovi napsal, že „hověl příliš dobrodružnému a rozkošnému životu, jsa v tom podoben souvěkému panu Petrovi Vokovi z Rožmberka a některým jiným pánům,“ opřel své srovnání o slova Vokova životopisce, totiž že „jakožto ponížení poddaní následovali v tom pána svého Rudolfa II.“¹² Karel Müller a posléze Alois Vojtěch Šembera citovali tu část příběhů, kde se jejich autor negativně vyjadřuje k rozhodnutí svého pána otálet možná až příliš dlouho se vstupem do manželství. „Více se neženil,“ píše se v treboňských legendách, „a poněvadž císař římský Rudolf II. svobodnými se těšil, pan Petr Vok jakožto ponížený poddaný následoval v tom pána svého.“¹³ Význam této krátké citace byl prostřednictvím Šembery rozšířen z pouhých názorů Petra Voka na ženění na jeho životní styl, potažmo životní styl všech renesančních kavalírů. Opakováním se stala definicí renesanční nátury české a moravské aristokracie nebo spíše obecných představ o ní. Z jedné použité věty opakované znovu a znovu dalšími autory vznikl mýtus moravského Petra Voka z Rožmberka, velmože moravské renesance.

Protože si kniha o pánech z Boskovic získala značnou oblibu a snad i proto, že Šemberovi chyběl nástupce, provázelo nadále toto označení Jana Šemberu a postupem času nabývalo na intenzitě. Z dalších autorů použil stejnou citaci Karel Stloukal, který ji již ovšem vložil do úst rožmberského životopisce Václava Březana, autora *Kroniky posledních Rožmberků*. Na rozdíl od původního použití jí navíc přisoudil negativní náboj, když napsal, že byl Jan Šembera jedním z „oněch rozmařilých šlechticů na konci 16. století, o nichž s tak pěknou ironií napsal Václav Březan, že jakožto ponížení poddaní následovali v tom (hýření) pána svého Rudolfa II.“¹⁴ Sloveso „hýření“ i se závorkami bylo doplněno autorem, ovšem mělo jen málo společného s původním tvrzením. Nutno podotknout, že v centru Stloukalovy pozornosti stál zeť Jana Šembery Karel z Lichtenštejna. Šlo v jeho případě pouze o drobnou zmínku o otci

¹² *Tamtéž*, s. 117.

¹³ K. MÜLLER, *Některé staré příběhy, které se staly v Třeboni*, s. 367.

¹⁴ Slovo hýření Karel STLOUKAL, *Karel z Lichtenštejna a jeho účast ve vládě Rudolfa II. (1569–1607)*, Praha 1912, s. 30.

Karlovy manželky, a tak se plně spolehl na svého předchůdce. Nečerpá tedy přímo z Březana, ale právě ze Šemberových *Pánů z Boskovic*. Nový kontext, do kterého Alois Vojtěch Šembera citaci zasadil, ovlivnil o necelé půl století později její výklad Karlem Stloukallem, kterému již ale chybělo romantické nadšení renesanční šlechtou.

Zhruba ze stejné doby jako Stloukalův Karel z Lichtenštejna pochází také jediná samostatná práce věnovaná Janu Šemberovi. Útlá brožura Václava Jana Pokorného, v jejímž centru stály především pověsti o Janu Šemberovi, vyšla roku 1919. Také on vychází v úvodní studii z velké části z práce Aloise Vojtěcha Šembery, ačkoli se oproti němu dopouští některých chybných závěrů nebo zjednodušení. Opakovaný úryvek z rožmberských příběhů nicméně cituje zcela podle Šembery včetně kontextu, ve kterém jej předložil. Přesto se v hodnocení Jana Šembery i „některých jiných pánů“ blíží spíše kritickému postoji Stloukalovu. Vyčítá Šemberovi prostopášnost, hýřivost a marnotratnost, které měly padat za oběť „statek za statkem, jedno panství za druhým“.¹⁵ Ačkoli Pokorný oceňuje některé Šemberovy činy jako například stavbu bučovického zámku nebo podporu minoritského kláštera, špatné vlastnosti v jeho hodnocení převažují. Značnou část jeho práce zahrnují sebrané pověsti a příběhy s Janem Šemberou v hlavní roli, které působí, jakoby tento závěr měly podpořit.

Motiv marnotratného šlechtice ve spojitosti s Petrem Vokem se opakuje i u dalších autorů. Nalezneme jej u dějepisce městečka Bučovice Augustina Kratochvíla, který napsal, že byl Jan Šembera „svým rozkošnickým životem podoben svému králi Rudolfovi II., panu Petru Vokovi z Rožmberka a jiným pánům v Čechách“.¹⁶ Josef Pilnáček, který se ze zmiňovaných autorů postavil ke kontroverzní osobnosti nejstřízlivěji, mluvil o Šemberovi jako o vzoru „tehdejšího lehkovážného velmože. Rytířský a sebevědomý duch, toť snad jedna z dobrých jeho vlastností, jinak však byl muž, jehož hlavní prací byla zábava, ať již v honbě, jízdě na koni, ve střelbě, šermu, ba i v dvoření se krásným paním.“¹⁷

Bylo by jistě možné v započatém výčtu pokračovat. Absence novější práce dovedla každého, kdo na Jana Šemberu narazil, dříve nebo později k *Pánům z Boskovic* Aloise Vojtěcha Šembery. Jeho výklad tak neztrácel

¹⁵ Václav Jan POKORNÝ, *Pan Jan Šembera z Boskovic na Bučovicích a pověsti o něm*, Brno 1919, s. 6.

¹⁶ Augustin KRATOCHVÍL, *Dějiny Bučovic od roku 1554 až do smrti pana Jana Šembery z Boskovic*, pokračování 2, Bučovice 1920, s. 15.

¹⁷ Josef PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, Černá Hora 1926, s. 124.

na síle a stejně tak i přirovnání Jana Šembery k Petru Vokovi se udrželo v pozornosti autorů. Vyrovnat se s tímto dědictvím není úplně snadné. Jednak se v některých aspektech své charakteristiky Šembera nemýlil, navíc je i dnes pro nás postava rytíře a svůdníka z dávných časů něčím lákavá a přitažlivá. Navíc pokud si položíme otázku, inspirování moderním životopiscem posledních Rožmberků Jaroslavem Pánkem, kým opravdu byl Jan Šembera Černoohorský z Boskovic, bude se nám odpovídat složitěji než jemu v případě Petra Voka. Zejména proto, že moravské archivy nebyly tak štědré jako ty jihočeské, a očitě svědectví z pera hlavního aktéra pak chybí úplně. Zdánlivě drobné zprávy nebo marginální zmínky se tak stávají cenným zdrojem informací a reflexe prostředí a jeho vlivů dokreslují celkový vzhled často neúplné skládačky, na jejímž konci pak snad bude jasnější, nakolik byl Jan Šembera moravským Petrem Vokem.

Morava stavovská

Morava šestnáctého století byla Moravou stavovskou.¹ Z husitských válek vyšla moravská šlechta silnější a samostatnější než kdykoli předtím, nejen jednotlivci, ale zejména celá stavovská obec.² Narozdíl od Čech nebyla tak ostře rozdělena a zůstávala jednotná. Jednotně také odmítali Moravané uznat nadřazenost Čechů v rámci Koruny české a svoji samostatnost a nezávislost opakovaně prokazovali při přijímání panovníka nebo ve zdrženlivém postoji ke společným institucím. Tomuto vývoji výrazně napomohla situace ve druhé polovině 15. století. Pocit autonomie moravské stavovské obce ještě umocnilo bezvládní po smrti Albrechta Habsburského, volnost, kterou dal Moravanům při správě jejich země Matyáš Korvín, a posléze obecně slabá vláda Jagellonců. Panovnický majetek na Moravě v této době prakticky zanikl, s čímž byl spojen úbytek příjmů v době, kdy daňový systém neexistoval, ale také pokles reálné moci krále, která se nadále omezovala pouze na zahraniční politiku.³ Země představovala politickou jednotku se samostatnými takřka nezávislými stavy, které vykonávaly všechny správní a soudní činnosti, jež by podle dnešních měřítek měly náležet státu.

Skladba stavovské společnosti na Moravě se lišila od dalších zemí České koruny. Na rozdíl od Čech si po celé 15. století udržela dominantní postavení vyšší šlechta, v rámci ní pak zhruba patnáct starožitných rodů, které ovládaly zemský sněm, soud i nejvyšší zemské úřady. Členem panské kurie na sněmu byl přitom i olomoucký biskup, tedy pokud pocházel

¹ Josef VÁLKA, *Stavovská Morava (1440–1620)*, Praha 1987.

² TÝŽ, *Moravská zemská správa a svoboda v 15. a 16. století*, in: Tomáš Knoz (ed.), *Morava v době renesance a reformace*, Brno 2001, s. 19.

³ TÝŽ, *Dějiny Moravy I. Středověká Morava*, Brno 1991, s. 168.

z domácího panského rodu. Toto opatření nebylo bez důvodu. V první řadě bylo žádoucí, aby takto důležitou funkci zastával duchovní moravského původu, z řad šlechty, ale také šlo o oslabení zástupců katolické církve. Preláti si na Moravě sice udrželi své zastoupení na sněmu, kde zasedali ve třetí kurii spolu se šesti královskými městy,⁴ ale nadále již bez biskupa jako své hlavy.⁵ Druhým stavem markrabství byla nižší šlechta. Stav, který byl v průběhu 15. století ještě značně rozmanitý, se na jeho konci konsolidoval a uzavřel a nadále k němu byly počítány pouze staré rytířské rody s deskovými statky.

Príslušnost k jednotlivým stavům byla podmíněna mnoha faktory. V případě šlechty byl určující titul, který značil urozenost a odděloval tak její členy od zbytku obyvatelstva. Postupně se konstituovaly i další identifikační kategorie, podle kterých se stavovská společnost dále hierarchizovala v rámci jednotlivých stavů, jako například starožitnost rodu nebo držba některého ze zemských úřadů. Prezentace znaků urozenosti, která se odehrávala často v přesně určené symbolické rovině, hrála důležitou roli na několika úrovních. Jednak sloužila jako kodifikátor těchto znaků a jednak tyto informace dále šířila a propagovala.

Ve znaku sedmizubý hřeben

Historie rodu měla v takto fungujícím prostředí zásadní význam, protože minulost představovala důležitý legitimizační faktor v rámci šlechtické společnosti.⁶ Přitom přesná a podrobná znalost rodových dějin nebyla v tomto období běžná, šlechtici si často nepamatovali ani data nebo jména předků ze dvou nebo jedné generace starší, než byli oni sami.⁷ Dobové prostředí se mnohem častěji uchylovalo k jejímu symbolickému zpodobnění v hmotné kultuře nebo k zachycení v rovině legend a pověstí. Oba tyto aspekty nejlépe reprezentoval erb rodu a erbovní pověst úzce spojená s jeho vznikem. Podstata rodové pověsti se tak zásadně odlišuje od dalších příběhů spojených se členy rodu nebo jejich sídlem a má mezi

⁴ Byly to Olomouc, Brno, Znojmo, Jihlava, Hradiště, Uničov. *Tamtéž*, s. 28.

⁵ TÝŽ, *Dějiny Moravy I.*, s. 168.

⁶ Petr MATĀ, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004, s. 90.

⁷ Petr VOREL, *Staré pověsti a rodinné příběhy pernštejnské. Sebereflexe aristokratického rodu v polovině 16. století*, in: Bronislav Chocholáč – Libor Jan – Tomáš Knoz (eds.), *Nový Mars Moravicus, aneb, Sborník příspěvků, jež věnovali prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*, Brno 1999, s. 138.

nimi zásadní význam. Erbovní pověst nejen zachycuje a konzervuje historickou paměť, ale také plní úlohu reprezentační. Zvláště v době, kdy rody vystupují jako nositelé státnosti po boku panovníka, se uchování povědomí o jejich vzniku a legitimítě pro budoucí generace stává žádoucí.⁸

Nejstarší známé zachycení rodové pověsti pánů z Boskovic pochází z pera polského genealoga druhé poloviny 16. století Bartoloměje Paprockého z Hlohol a Paprocké vůle.⁹ Roku 1593 vyšlo tiskem v českém překladu jeho dílo o moravské šlechtě *Zrcadlo slavného Markrabství Moravského*, kde autor doplnil seznam panstva zasedajícího na Moravských zemských soudech za Rudolfa II. o historii jejich rodů. Stejně tak se jméno Jana Šembery nachází ve společnosti jeho nejvýznamnějších předků, a je přímo konfrontováno s jejich počiny a úspěchy. Na samém počátku pak figuruje prostý ptáčník Velen.¹⁰

Podle legendy, tak jak ji Paprocký zaznamenal, se Velen ujal pána ztraceného na lovu. Tohoto „nejprvnějšího moravského krále, který založil Brno,¹¹ zavedl Velen do svého domu, obsloužil ho a pohostil. Protože si všiml, že má pán „velké vlasy“ a nemá u sebe hřeben, daroval mu svůj. Pán byl natolik ohromen Velenovou štedrostí, vlídností a oddaností králi, že mu nabídl, aby ho navštívil na hradě Špilberku. Domluvili si tedy den návštěvy a král se vrátil na hrad, kde rozkázal vrátnému, aby, až se Velen dostaví, ho předvedl přímo před něj. Teprve až ve chvíli, kdy Velen dorazil do Brna a byl předveden před krále, si uvědomil, koho u sebe hostil. Když se ho ale po obědě král zeptal, co by si za své věrné služby přál, osmělil se a požádal ho o osvobození hory, na které měl číhadlo, aby mu nikdo nepřekážel v živnosti. Král pobaven ptáčnickovou skromností nejenže horu

⁸ Petr VOREL, *Rodové heraldické pověsti jako prostředek mezigeneračního přenosu informace ve šlechtickém prostředí českých zemí v 16. století*, in: Václav Bůžek – Petr Král (eds.), *Paměť urozenosti*, Praha 2008, s. 62.

⁹ Bartoloměj PAPROCKÝ z Hlohol a Paprocké vůle, *Zrcadlo slavného Markrabství Moravského v kterémž jeden každý stav, dávnost, vzácnost i povinnost svou uhléda, krátce sebrané a vydané roku 1593 skrze Bartoloměje Paprockého z Hlohol a Paprocké vůle*, (reed. 1. vydání 1593), Ostrava 1993, s. 23.

¹⁰ Adolf PROVAZNÍK, *Bartoloměj Paprocký, zvláště jeho činnost na Moravě*, VVM 48, 1996, s. 36–48; Pavel R. POKORNÝ – Pavel PALÁT, *Bartoloměj Paprocký a jeho význam v české heraldice*, in: *Heraldická ročenka, řada II.*, sv. 1. Praha 1979; Pokus o kritickou analýzu Paprockého práce ve vztahu k pánům z Boskovic viz Jan SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký z Hlohol o pánech z Boskovic*, in: Ladislav Hosák – Eduard Petrů – Jan Skutil (eds.), *Boskovice v dějinách. Sborník příspěvků k historii města a okolí*, Boskovice 1969, s. 22–40.

¹¹ J. SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký z Hlohol*, s. 23.

Erb pánů z Boskovic.
Bartoloměj Paprocký:
Zrcadlo Slavného
markrabství moravského

osvobodil, ale daroval mu celý kraj kolem vsi, kde Velen bydlel, a přijal ho do předního stavu. Hřeben, který dostal král k rozčesání vlasů, pak dal Velenovi do erbu a věníky, které mu přinesl do lázně a polštář, na nějž mu Velen kázal usednout, mu vložil nad helm.¹²

Pověst o Velenovi opakuje i latinsky psaná kronika, která je součástí análů minoritského kláštera v Brně. Boskovicové byli jeho patrony už od počátku 14. století a tak kromě stručných dějin Moravy a samotného kláštera sepsali minorité také historii rodu.¹³ Dokument pochází přibližně ze třicátých let 18. století a vypráví dějiny pánů, kteří byli přímo v klášteře pohřbeni, včetně cenných údajů o datech jejich úmrtí. Při hledání původu šlechtického rodu se noří hlouběji do minulosti a příběh Vlena datuje dokonce už do roku 835.

Názory na stáří boskovické legendy se různí. August Sedláček vycházel z tvaru boskovického erbu a vznik pověsti datoval až do 16. století. Odlišnou teorii vyslovila Irena Hrabětová. Podle ní je možné, že legenda

¹² Irena HRABĚTOVÁ, *Erbovní pověsti v českých spisech Bartoloměje Paprockého z Hlohov*, Brno 1992.

¹³ *Chronologia venerabilis conventus Brunensis ad Sanctos Joannes Baptista met Evangelistam*, 1733. MZA Brno, fond E49, karton 15, kniha 32.

Erb pánů z Boskovic. Erbovní galerie hradu Laufu

vznikla už dříve, postupně narůstala a formovala se až do své konečné podoby, kterou zaznamenal roku 1593 Paprocký.¹⁴ Také skutečnost, že prapředeck z prostého rodu nebyl v pověstech utvářených v pozdějším období příliš obvyklý, by svědčila ve prospěch její domněnky. Ukazuje to na inspiraci přemyslovskou legendou, která je typická pro středověké erbovní pověsti.¹⁵ Že se mezi pány z Boskovic příběh o Velenovi v nějaké podobě tradoval už dříve, je docela možné také proto, že byli vždy panským rodem.

Ptáčník Velen splňoval hned několik atributů, které se od šlechtického prapředka očekávaly. Prokázal svou věrnost a oddanost panovníkovi zdánlivě zcela prostým a nehrdinským činem. V době, kdy šlechtici tíhnuli často k dokazování svého urozeného původu, neopustili kromě Boskoviců pověst o prostém prapředkovi pouze Pernštejnové a pověst o uhlíři Vojtěchovi, který přemohl divokého zubra, byla připomínána až do jejich zániku.¹⁶ Boskovičská pověst připisuje Velenovi ctnosti, jakými byla láska ke králi, upřímnost a šlechtnost, které pak měly být spojovány s celým rodem.¹⁷

Ve středověku byly manipulace s pověstí nebo její variace omezeny na minimum. Týkala se totiž bezprostředně cti konkrétních osob, členů rodu, což středověká společnost respektovala.¹⁸ Všeobecně známá erbovní pověst byla znakem dlouhého trvání rodu, což se uplatnilo zejména v době, kdy se začaly rody rozlišovat na starožitné, tedy ty, které byly schopny prokázat nejméně čtyři generace urozených předků, a novožitné, tedy rody teprve čerstvě přijaté do šlechtického stavu nebo povýšené. U těch, kteří byli nově povýšeni, byl totiž jejich původ ještě v dobré paměti. Vlna genealogických fikcí a falz se rozlila až v druhé polovině 16. století. Starobylost a tradice rodu představovaly natolik významný společenský kredit, že za vyhledání spřízněnosti s předními šlechtickými nebo dokonce panovnickými rody byli mnozí páni ochotni zaplatit horentní sumy. Paprockého dílo vyšlo tedy až v době, kdy byl význam rodových pověstí pomalu na ústupu, zejména v důsledku vymírání starých rodů

¹⁴ I. HRABĚTOVÁ, *Erbovní pověsti*, s. 36.

¹⁵ P. VOREL, *Rodové heraldické pověsti*, s. 63.

¹⁶ TÝŽ, *Staré pověsti a rodinné příběhy pernštejnské*, s. 139.

¹⁷ Tomáš KNOZ, *Středověký původ moravské šlechty v Zrcadle Bartoloměje Paprockého. Ke konstrukci minulosti ve vrcholné renesančním dějepisectví*, in: Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda (eds.), *Ad vitam et honorem Jaroslav Mezník. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Brno 2003, s. 149–165.

¹⁸ P. VOREL, *Rodové heraldické pověsti*, s. 62.

a rozšiřování stavovské obce o zahraniční šlechtu i nově povýšené rytíře. Přesto se však významně podílel na formování dobových představ o minulosti. V případě pánů z Boskovic, ale i mnoha jiných, se také zasloužilo uchování pověsti, která pronikla do lidového prostředí až mnohem později.

Páni z Boskovic

Rodová pověst ovšem nebyla tím, od čeho primárně páni z Boskovic odvozovali své postavení. Ačkoli představovala potvrzení a prostředek prezentace starožitnosti rodu, vlastní slavná minulost byla pro šlechtice klíčová. Úcta k tradici a předkům patřila mezi nejdůležitější hodnoty a šlechtici byli k vědomí vlastní minulosti vedeni již od mládí. Hledali v ní vzor, poučení a inspiraci pro vlastní život, ovšem představovala také závazek. Povinnost k rodu, snaha vyrovnat se vlastními činy významu svých předků byla přítomna v mysli mnohých.¹⁹

Historie pánů z Boskovic sahá hluboko do minulosti. Prvním v pramenech zachyceným příslušníkem rodu byl Jimram z Boskovic, držitel hradu boskovického, který roku 1222 vystupoval jako svědek jedné z listin Přemysla Otakara I.²⁰ Dalšími šlechtici vystupujícími s přídomkem z Boskovic byli Lambert a jeho dva synové Jimram a Velen. Tyto první pány z Boskovic lze nalézt především jako svědky královských nebo markraběcích listin, ovšem mnoho dalšího se o nich nedozvíme. První osobností, která z pramenů vystupuje plastičtěji a své předky výrazně převyšuje, byl Oldřich z Boskovic. Fakt, že byl roku 1304 jmenován králem Václavem II. hejtmanem v Polsku, poukazuje nejen na pevné postavení boskovického rodu mezi moravskou a českou aristokracií, ale i na vzrůstající hmotné zázemí. Právě Oldřichovi připisuje Karel Mlateček založení boskovického hradu. Umožňovala by to na jedné straně jeho významná pozice a z ní vyplývající přízeň panovníka, ale zejména schopnost disponovat dostatečnými finančními prostředky.²¹

Spolu s přibývajícím počtem pramenů se dozvídáme víc o orientaci rozvíjejícího se rodu. V dalších generacích se postavení pánů z Boskovic nadále posiluje a upevňuje, ať již rozšiřováním majetkové základny, aktivní účastí členů rodu na politice země nebo promyšlenou sňatkovou

¹⁹ Pavel MAREK, *Úloha rodové paměti v životě prvních lobkovických knížat*, in: Václav Bůžek – Petr Král (eds.), *Paměť urozenosti*, Praha 2008, s. 146–147.

²⁰ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 3.

²¹ Karel MLATEČEK, *Páni z Boskovic*, nevydaný rukopis.

Boskovice, František Kalivoda (polovina 19. století)

politikou, která je provázala s předními rody Moravského markrabství i Království českého. Koncem 14. století se hlavní boskovická linie rozdělila a vznikla boční linie černohorská, jejímž zakladatelem byl Vaněk Černohorský z Boskovic. V průběhu 15. století se oddělily ještě linie svojanovská, počínající Oldřichem Svojanovským z Boskovic, a trnavsko-bučovická od Oldřicha Trnavského z Boskovic. Právě potomkem této poslední linie byl i Jan Šembera.²²

Pro Šemberu měla jistě přináležitost k rodu zásadní význam. Nešlo pouze o hmotné zázemí a s ním spojená privilegia, ale o povinnost k rodu, rodovému jménu a jeho minulosti. Rodová paměť připomínající úspěchy předchozích příslušníků byla vytvářena nejrůznějšími způsoby a uchovávána v nejrozmanitějších podobách. Rodový symbol sedmizubého hřebene byl vyobrazován na hmotných památkách, činil neopomenutelnou součást staveb, na kterých byl v nejrůznějších podobách opakován, v podobě pečeti přivěšován k vydaným listinám i listům. Jména, která šlechtici dostávali, se často opakovala a upomínala na jejich předchozí nositele. V paměti zůstávali držitelé zemských i krajských úřadů i vysokých vojenských hodností a jejich úspěchy.

²² A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 112.

Tas z Boskovic.
Bartoloměj Paprocký:
Zrcadlo Slavného
markrabství moravského

Výklad Aloise Vojtěcha Šembery i jeho následovníků představuje pány z Boskovic jako rod zásadně moravský a moravsky patriotický, což bylo jistě podmíněno dobou vzniku jeho díla. Faktem ovšem zůstává, že jako příslušníci moravské stavovské obce svá území za hranice markrabství rozšiřovali jen výjimečně, a ačkoli je možné je najít v královských službách, osobnosti figurující na postech zemských úřadů se objevují mnohem častěji. V tomto ovšem zcela jistě nebyli mezi dalšími šlechtickými rody na Moravě výjimkou. Specifické stavovské vědomí, které se v jednotlivých zemích utvořilo, mělo za následek, že šlechtici kladli větší důraz na službu zemi než na službu králi.²³

Mezi boskovickými pány zastávali zemské úřady mnozí a mnozí byli hodni zaznamenání. Na stránky právní knihy Ctibora Tovačovského z Cimburka, se kterou se mohl seznámit a patrně seznámil i Jan Šembera, se pro své veřejné působení dostal například Vaněk z Boskovic. Vaněk byl moravským zemským hejtmanem v nestabilním období první

²³ Tomáš KNOZ, *Moravská barokní šlechta*, in. Tomáš Knoz (ed.), *Morava v době baroka*, Brno 2004, s. 47.

poloviny 15. století, v roce 1437 předsedal zemskému sněmu v Brně, který byl svolán po dlouhých sedmnácti letech. Obzvláště ceněna však byla jeho aktivita při jednání o nástupu Ladislava Pohrobka na český trůn v roce 1453. Stejně jako se opakovalo i později, nastal nesoulad mezi českou a moravskou stavovskou obcí, navzdory tomu, že se čeští stavové snažili s představiteli vedlejších zemí vyjednávat. Zatímco v Čechách byla nutná volba krále, vedlejší země uznaly vladaře na základě dědičnosti. Došlo tak k situaci, že byl moravský markrabě přijat ještě několik měsíců před jeho korunovaci v Čechách.²⁴

Tato veskrze nestandardní situace byla razantně kritizována ze strany českých stavů. Aleš Holický ze Šternberka označil Moravany za „úd království českého“ a „many Koruny české“, kteří měli vyčkat nejprve volby krále českou stavovskou obcí a jimi vybranou osobu teprve přijmout za markraběte. Moravané mu v tomto odporovali právě ústy Vaňka z Boskovic, který vyjádřil zejména rovnost Moravy a Čech a její nezávislost. V této souvislosti zdůraznil, že jako takoví mohou přijmout panovníka svobodně a samostatně a nejsou nijak povinni pouze následovat českou volbu. Tato Vaňkova řeč jako příklad moravského zemského nacionalismu se díky svému zaznamenání v knize Tovačovské udržela v povědomí moravských stavů přinejmenším až do 17. století, kdy se na ni odkazoval Karel starší ze Žerotína.²⁵

Již o generaci později se tentokrát v linii černohorské objevuje osobnost, která se z boskovických pánů zapsala svou činností do českých a moravských dějin patrně nejvýrazněji. Tas z Boskovic studoval ve Vídni a posléze v Itálii, v Pavii a Ferrare. Tam byl také vysvěcen na kněze poté, co mu byl udělen dispenz z důvodu kališnické příslušnosti jeho otce, ačkoli i ten se nedlouho předtím vrátil do lůna katolické církve. V letech 1457–1482 působil Tas jako olomoucký biskup, tedy v době nábožensky i politicky velmi nejisté. Jiří z Poděbrad byl nucen zřici se před svou korunovací husitství, roku 1462 došlo k odmítnutí kompaktát papežem Piem II. Přesto na sněmu v Praze deklaroval Tas svou věrnost zemi i králi, se kterým ho pojily mimo jiné i příbuzenské svazky, a v následujících letech nejednou vystupoval jako prostředník mezi ním a papežskou stolicí. Když však papež uvalil na Jiřího klatbu, připojil se Tas k Jednotě zelenohorské a později přestoupil do tábora Matyáše Korvína. Mimo svou politickou činnost se Tas zasloužil také o konsolidaci biskupství a obnovu

²⁴ J. VÁLKA, *Dějiny Moravy I.*, s. 153.

²⁵ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 27–28.

jeho příjmů nebo rozvoj řádového školství ve městech ve své diecézi. Byl v kontaktu s humanistickými učiteli v zahraničí a vůbec byl považován za jednoho z prvních šířitelů humanismu na Moravě.²⁶

Myšlenkami humanismu a nově přicházející renesance byl ovlivněn také Ladislav z Boskovic a na Třebové, považovaný za jednoho z nejvzdělanějších Boskoviců vůbec. Žil na přelomu 15. a 16. století, stejně jako Tas studoval v Itálii a měl se stát knězem. Po popravě bratra Jaroslava za údajnou zradu proti králi Matyáši se rozhodl duchovní kariéru opustit a převzít rodinný majetek. Důležitým svědectvím o Ladislavově vztahu k umění a vzdělání byla nádherná budova renesančního zámku v Moravské Třebové, rozsáhlá knihovna nebo umělecké sbírky.²⁷ Důraz na vzdělání a kladný vztah k umění představovaly ve šlechtickém prostředí jedny z nejdůležitějších hodnot. V určitém kontrastu, avšak neméně ceněna, stála odvaha nebo válečnické umění a proto také v rodové historii Boskoviců figurovali významní válečníci a vojevůdci. Již zmiňovaný hejtman Oldřich z Boskovic musel v čase své služby prokázat značné vojenské schopnosti. V období husitských válek se na straně katolické osvědčil Jan Brandýský z Boskovic, úřad vojenského rady krále Jiřího z Poděbrad zastával Ješek Svojanovský, válek proti Turkům se účastnili například Arkleb a Kryštof z Boskovic.²⁸

Pro Jana Šemberu měl podobný pohled do rodové historie několikery význam. Připomínal mu závazek potomka slavného rodu a očekávání, která měl naplnit. Ještě v raném novověku panoval názor, že šlechtici jsou svým původem a zděděnými vlastnostmi předurčeni k veřejné činnosti. Proto byli zemští úředníci vybíráni výhradně z těchto vrstev a pouze šlechtici měli právo zasedat na zemském soudě. Zároveň se jim dostávalo výchovy a vzdělání, které je mělo na budoucí úlohu připravit.²⁹ Kromě služby zemi byly na šlechtu kladeny i další nároky, spojené zejména s příslušností ke stavu samotnému, na druhou stranu renesanční a manýristické prostředí, do kterého se Jan Šembera narodil, skýtal mnohá jiná potěšení a vyžití a svádělo často k rezignaci na předem stanovené role, pokud ne rovnou k jejich zavrnutí.

²⁶ Miloš KOUŘIL, *Diplomat a humanista Tas Černožský z Boskovic*, in: Libor Jan – Zdeněk Drahoš (eds.), *Osobnosti moravských dějin*, Brno 2006, s. 155–162.

²⁷ Ivo HLOBIL – Eduard PETRŮ, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992, s. 115–120.

²⁸ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. VI–VII.

²⁹ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 287.

Dětství a mládí

Jana Šembery

Jak upozorňuje Petr Maťa, nebylo slovo rodina dobovou společností příliš používáno, případně používáno v mírně odlišném významu než jak jej chápeme nyní.¹ Přesto jsou příbuzenské vztahy, které ve šlechtickém prostředí navazují na ty rodové, zásadní pro poznání sociálního prostředí jedince. Pokud nyní mluvíme o rodině, jedná se o takzvanou nukleární rodinu, tedy rodiče a jejich nezletilé děti, společenství, ve kterých fungovaly domácnosti české raně novověké šlechty. V jejím rámci se dají zkoumat zvláštní vztahy mezi manžely, rodiči a dětmi nebo sourozenci navzájem, tedy osobami nejbližšího okolí.

Aristokratická rodina byla spojena s dalšími, navazujícími strukturami, jejichž základem byla příbuzenská pouta, tedy rod. Vztahy v rámci rodu není možné přeceňovat a je nezbytné k nim přistupovat s nejvyšší obezřetností. To platí dvojnásob u široce rozvětvených rodů, kde v některých případech ani není možné dohledat stupeň příbuzenství, ačkoli osoby spojovalo stejné jméno. Jednotlivé rodiny byly navíc prostřednictvím manželek provázány i s dalšími rody, což mělo ve šlechtické společnosti také svou váhu. V českém prostředí 16. a počátku 17. století navíc prakticky neexistoval institut fideikomisu, tedy nedělitelného rodového vlastnictví, a sourozence tak po rozdělení dědictví po otci nevázaly prakticky žádné majetkové záležitosti a rodiny fungovaly na sobě nezávisle. Přestože pro jednotlivce byly určující osobní vztahy a vazby mezi členy, měl rod svůj smysl. Rodová solidarita a sounáležitost byly hodnoty, které byly mezi šlechtou vždy přítomny a samotná rodová pověst, historie a vědomí společného původu je udržovaly stále živé.

¹ *Tamtéž*, s. 536.

Rodinná historie

Kdy přesně se Jan Šembera narodil, není známo. Josef Pilnáček uvádí rok 1543, ovšem tento údaj není nijak doložitelný.² Jedinou indicíí tak zůstává svatba Janových rodičů Václava Bučovického z Boskovic a jeho druhé ženy Marie rozené Žabkovny z Limberka roku 1539. Václav byl nejmladším ze šesti synů Oldřicha Trnavského z Boskovic, zakladatele trnavsko-bučovické větve boskovického rodu. Kromě bratrů Vaňka, Jetřicha, Arkleba, Bohuše a Jaroslava měl pan Václav ještě dvě sestry Johanku a Apolonii. Kromě Arkleba, nebo také Albrechta, uváděného jako Vranovský z Boskovic, žádný z Václavových bratrů výrazněji nezasáhl do moravského veřejného dění. Arkleb zato zastával hned několik zemských úřadů. Od roku 1519 působil jako moravský zemský hejtman, následně jako nejvyšší komorník markrabství.³ Stejně tak i Václav působil aktivně v zemské správě. Do veřejného života byl uveden již roku 1524, roku 1552 se stal nejvyšším sudím zemským na Moravě. Pro své schopnosti byl několikrát povolán jako zástupce zemského hejtmana v době jeho nepřítomnosti, a stejně tak vystupoval jménem dalších úředníků, pokud to vyžadovaly okolnosti.⁴ Václav však neprojevil svoje mimořádné schopnosti pouze ve správě země, ale především svých soukromých záležitostech. Výhodnou sňatkovou politikou i vlastní podnikavostí nabyl poměrně velkého majetku a svým bohatstvím předčil ostatní členy boskovického rodu.⁵

Poprvé se Václav oženil roku 1525, kdy si bral Annu, druhou ze tří dcer Tasa Puchomířského z Ojnic. Tas sice nebyl členem panského stavu, ovšem opět to byl rozsah jeho majetků, který tento drobný nedostatek bohatě vynahradil. Obzvláště potom, co zemřel jeho jediný mužský potomek Jan, navíc ve velmi mladém věku. Celé Tasovo jmění tak mělo dědictvím připadnout jeho třem dcerám, které se záhy ocitly mezi velice žádanými nevěstami. Svatba mezi vyšším šlechticem a dcerou rytíře sice nebyla zcela obvyklá, ale ani ojedinělá. Na rozdíl od šlechtičen nepřicházeli

² Josef PILNÁČEK, *Rodokmen s obrazy starých památek rodu z Boskovic*, Brno 1925.

³ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 100.

⁴ ZDO II, kniha 17, fol. 4, s. 162; ZDB II, kniha 26, fol. 88, s. 358. Roku 1539 je jmenován na místě Kuny z Kunštátu a na Lukově jako místodržící hejtman na zemském soudě v Brně, roku 1544 pak v Olomouci. 1545 vystupuje na místě nejvyššího komorníka markrabství moravského Jana ze Žerotína. ZDB II, s. 276, kniha 26, fol. 10, ZDO II, kniha 25, fol. 29, s. 331 a kniha 25, fol. 39, s. 339.

⁵ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 99–107.

páni sňatkem o svůj titul, a pokud byl k takovému kroku dobrý důvod, za který lze výhodně věno zajisté pokládat, byl i jednoduše ospravedlnitelný. Vzájemná náklonnost mezi manžely nebyla v aristokratické společnosti při sjednávání sňatků prvořadá a často nad ní převažovaly jiné motivace, z nichž vidina majetku patřila k těm nejsilnějším.

Osud Tasova dědictví byl však sám o sobě komplikovaný. Jeho nejstarší dcera Anežka, manželka Bartoloměje ze Žerotína a na Strážnici, zemřela bezdětná již roku 1531. Její sestry si posléze rozdělily otcovský majetek tak, že Markéta dostala podíl na bučovickém zámku a městečko Bučovice, Anna pak druhou část zámku a osadu Nemotice.⁶ Téhož roku vzala paní Anna svého manžela „na spolek“,⁷ a stejně se zachovala i Markéta se svým manželem Bernardem mladším ze Žerotína na vlastní části dědictví. Tento krok vlastně znamenal převedení věna na manžela, který následně připisoval ženě takzvané obvěnění, tedy zajištění určitého majetku pro případ ovdovění. Statky po Tasovi byly tedy původně rozděleny na tři díly, ovšem později se uvádí Václav jako jejich jediný držitel. Protože Markéta zemřela poměrně záhy, je možné, že Václav zbývající díly po švagrově odkoupil ještě před její smrtí.⁸ Po získání Bučovic začal Václav používat přídomek na Bučovicích, poprvé se tak na zemském soudě objevuje roku 1534, ovšem i nadále je titulován různě, z Boskovic a na Letovicích nebo také Bučovický z Boskovic. Když získal roku 1550 Černou horu, píše se také Černoehorský z Boskovic a na Bučovicích.⁹ Z prvního manželství se Václavovi narodil syn Albrecht, a snad i některé z jeho dcer, ačkoli data jejich narození nejsou známa. Anna z Ojnic zemřela roku 1538.

Když roku 1539 Václav Bučovický vstupoval do manželství podruhé, bylo mu teprve 31 let. Paní Marie z Limberka pocházela ze šlechtického rodu, který se dostal na území Moravy teprve na počátku 16. století, patrně snad z Litvy.¹⁰ Mariin otec, Jiří Žabka z Limberka, se etabloval u dvora Ferdinanda I. a především pro svou promyšlenou úvěrovou politikou směrem ke králi, ale také díky svým schopnostem a dobré orientaci v zemském

⁶ Čeněk KRAMOLIŠ, *Vlastivěda moravská. Bučovický okres*, Brno 1900, s. 42.

⁷ ZDO II, kniha 23, fol. 5, s. 265.

⁸ Ladislav HOSÁK, *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 2004, reprint vydání z roku 1938, s. 280.

⁹ ZDB II, kniha 24, fol. 17, s. 225.

¹⁰ August SEDLÁČEK, *Žabka z Limberka*, in: *Ottův slovník naučný*, díl 27, 1908, s. 735–736.

Václav Černožorský z Boskovic.
Bartoloměj Paprocký: *Zrcadlo
Slavného markrabství
moravského*

právu byl jmenován sekretářem komorní rady a později místokancléřem království českého.¹¹ Jiří i nadále poskytoval půjčky králi, čímž získal nejdříve do zástavy statek Kounice, který se teprve před krátkou dobou po zničení tamního kláštera dostal do rukou Ferdinanda I. Přes výhrady moravských stavů, kteří předali původně klášterní majetek králi za podmínky, že ho nebude dále zcizovat, byl předán Jiřímu ke koupi již roku 1537.¹² Ve stejném roce byl Jiřík králem za věrné služby povýšen do panského stavu. Václav si tak nyní vybral nevěstu stavovsky sobě rovnou, avšak nikoli z tradičního moravského rodu. Nebyl to tentokrát majetek, který ovlivnil jeho rozhodnutí, ale vysoké postavení Mariina otce u dvora. Také pro Jiříka Žabku mělo spojení se starým moravským rodem, navíc v osobě významného zemského úředníka, svůj význam.

¹¹ Paprocký uvádí, že šlo o dceru „urozeného a statečného rytíře pana Jiřího Žabky z Limberka a na Kounicích místokancléře království českého a nejjasnějšího knížete a pána pana Ferdinanda římského, uherského a českého krále rady.“ B. PAPROCKÝ z HLOHOL, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, s. CIII.

¹² Augustin KRATOCHVIL, *Vlastivěda moravská. Ivančický okres*, Brno 1904, reprint 2007, s. 145.

Marie Žabkowna dala Václavovi z Boskovic druhého syna, Jana Šemberu. Kromě synů měl Václav Bučovický ještě čtyři dcery, Kunku, Magdalenu, Anežku a Annu. O osudech Václavových dcer se ovšem nedozvíme prakticky nic a ani z délky trvání obou jeho manželství není možné odhadnout jejich původ. Alois Šembera stejně jako později Josef Pilnáček uvádí ve svém rodokmenu jako datum narození nejstarší Kunky, nebo také Kunigundy, rok 1538, ovšem už roku 1542 vložil Jan Černický z Kácova, otec Diviše Černického z Kácova a na Lysicích, do zemských desek věno pro Kunku z Boskovic jako manželku svého syna.¹³ Také manželé dalších Václavových dcer pocházeli z významných šlechtických rodů, které měly k Boskovicům blízko, ze Žerotína, z Kounic nebo z Limberka.¹⁴

Přestože Šemberovo rodinné zázemí představuje do jisté míry pouze výčet jmen, svateb a úmrtí, pod kterými není lehké si představit reálné osoby, má i ten svou vypovídací hodnotu, i když jen dílčí. O Šemberových sestrách se nedozvíme prakticky nic kromě jmen jejich manželů, která ovšem poukazují na směřování rodové politiky Boskoviců. Skrze sňatky svých potomků šlechtici vytvářeli, případně upevňovali své vazby v rámci stavovské obce. Mezi spřízněnými rody vznikaly svazky přátelství, rodiny často pojily podobné zájmy nebo náboženská orientace a vytvářené aliance měly svůj význam i pro politické působení jedinců. Mnohdy šlo o pevnější spojení, než například mezi vzdálenějšími příbuznými z řad vlastního rodu. Sňatková politika Šemberova otce a snad i bratra tak začala formovat Šemberovo sociální prostředí, ovšem nejbližší mu, alespoň zpočátku, stála vlastní rodina.

Raná léta

Malý Jan Šembera trávil dětství se svými sourozenci na zámku v Bučovicích, na statcích svého otce. Ačkoli se o jeho raných letech nezachovaly žádné zprávy, můžeme předpokládat, že se příliš neodlišovala od dětství jeho současníků.¹⁵ Poměrně krátce po narození dítěte, běžně mezi

¹³ J. PILNÁČEK, *Rodokmen*; ZDO II, kniha 25, fol. 22, s. 325.

¹⁴ Magdaléna byla provdána nejprve za Bartoloměje ze Žerotína a po jeho smrti roku 1552 si vzala Vaňka z Lichtenburka. Anežka je uváděna jako manželka Oldřicha z Kounic a Bedřicha Březnického z Náchoda. O nejmladší Anně víme pouze, že byla provdána z Limberka. J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 87.

¹⁵ Podrobný popis dospívání šlechticů přináší Václav BŮŽEK a kol., *Věk urozených. Šlechta v českých zemích raného novověku*, Praha – Litomyšl 2002, s. 265–330;

třemi dny a třemi týdny po porodu, přicházel na řadu jeho křest. Stejně důležitý u katolíků i protestantů, představoval křest rituál přijetí nově narozeného člověka do křesťanské společnosti.¹⁶ V souvislosti s křtem přicházel na řadu neméně důležitý výběr kmotrů nového člena rodiny. Ten byl otázkou praktickou, stejně jako prestižní. Kmotři dětí mohli sehrát značnou roli při jejich výchově nebo jim pomoci v budoucí kariéře, ať již svými prostředky, kontakty nebo vlivem. Byli vybíráni z řad příbuzných stejně jako „pánů a přátel“ z okolí rodičů.

Vlastním oslavám, které byly s křtinami v rodině neodmyslitelně spojeny, předcházel výběr jména. Ten byl často ovlivněn rodovou tradicí a volba hojně padala na jména, spojená s významnými předky. I skrze ně byla připomínána slavná minulost rodu a pro nově narozeného potomka znamenala propojení s tradicí a snad i inspiraci do budoucnosti.¹⁷ Zatímco jméno Jan bylo u Boskoviců poměrně obvyklé, nad přízviskem Šembera si lámal hlavu už sám jeho jmenovec Alois Vojtěch. Ve své knize pak uvádí jako možného původce jména Jana z Boskovic a z Brandýsa, který se roku 1420 účastnil obrany Prahy proti Zikmundovu vojsku, a kterého Václav Hájek z Libočan zaznamenává jako Jana Všemberu, tedy „všem beroucího“.¹⁸ Přízvisko Šembera se u Jana z Boskovic, „velitele obrany Vyšehradu“, objevuje také v análech minoritského kláštera.¹⁹ U Václavova syna však již nešlo o přízvisko, které by si nějakým způsobem vysloužil, případně získal od svých současníků nebo následovníků, nýbrž o součást vlastního jména pečlivě vybranou rodiči.

Prvních zhruba sedm let trávili mladí šlechtici v péči matky, potažmo kojných a chův, tedy v převážně ženské společnosti. Svoji roli na výchově syna tak mohla sehrát paní domu, Marie Žabkovna. Jednalo se v životě šlechtice zpravidla o bezstarostné období, ovšem už v tomto raném věku se mohlo začít s výukou základních dovedností a také dvorního chování. Zatímco výchova dívek se i nadále odehrávala v rámci fraucimoru, vzdělání a přípravu malých šlechtických chlapců bral od sedmi let věku

Martin HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500–1620)*, Praha 2010; na základě Naučení rodičům podává výklad dětství ve šlechtické rodině Petr VOREL, *Dítě na aristokratickém dvoře na počátku raného novověku podle představ Viléma z Pernštejna*, in: Tomáš Jiránek – Jiří Kubeš (eds.), *Dítě a dětství napříč staletími*, Pardubice 2002, s. 13–48.

¹⁶ V. BŮŽEK a kol., *Věk urozených*, s. 277.

¹⁷ *Tamtéž*, s. 278.

¹⁸ A. V. ŠEMBERA, *Jan Šembera z Boskovic*, s. 79.

¹⁹ MZA Brno, fond E 49 Minorité Brno, karton 32.

do rukou otec. On také dohlížel, aby si jeho synové osvojili všechny znalosti a dovednosti, které by mohli v budoucnu potřebovat.²⁰ Charakter přípravy určovalo zejména očekávané budoucí směřování mladých pánů. Ty čekala potenciální kariéra v zemských úřadech, u panovnického dvora nebo například v armádě, stála před nimi složitá povinnost správy vlastních, často rozsáhlých panství. A právě na tyto úkoly, vyžadující nejen specifické vědomosti, ale hlavně schopnost pohybovat se ve šlechtických strukturách a rozumět jejich pravidlům a hodnotám, byli připravováni již od raného věku.²¹

Pro osvojení základních vědomostí byli chlapcům opatřováni soukromí učitelé a vychovatelé, případně byli posíláni do městských nebo šlechtických škol. Mladí šlechtici se měli naučit, kromě čtení a psaní, také základy sedmera svobodných umění a hlavně jazyky. Důležité bylo zvládnutí alespoň základů latiny, jejíž znalost podmiňovala další studium, ale pokud možno také některého dalšího živého jazyka, mezi kterými pochopitelně dominovala němčina. Vychovatelé byli nejčastěji vybíráni z řad absolventů univerzit, mimo vzdělání a vlastní schopnosti adeptů hrála na konfesijně roztržštěné Moravě značnou roli také jejich náboženská příslušnost. O pobytu učitelů mladých pánů na Bučovicích se doklady nedochovaly, a lze tak pouze usuzovat, jakého vzdělání se Janu Šemberovi i Albrechtovi dostalo. Zejména Albrechtova budoucí kariéra, jeho prokazatelné, alespoň základní jazykové schopnosti a živý zájem o literaturu a náboženství však svědčí o tom, že se černo-horským bratrům dostalo přípravy odpovídající jejich postavení.²²

Své vlastní životní zkušenosti otec Janu Šemberovi předat nestihl. Václav Bučovický zemřel záhy, již roku 1554, kdy jeho mladší syn dosáhl věku teprve jedenácti let. Na jeho místo tak nastoupil o sedm let starší bratr Albrecht, který byl určen jako poručník svých sourozenců a převzal také správu nad zděděnými statky. Kromě toho přešla na Albrechtova bedra ještě starost o děti svého zesnulého „strejce“ Ladislava Veleny z Boskovic. Po jeho předčasné smrti zastával jeho úlohu nejdříve dědeček dětí, Kryštof z Boskovic, který ovšem sám zemřel pouhý rok po svém synovi

²⁰ P. VOREL, *Dítě na aristokratickém dvoře*, s. 21.

²¹ M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 57.

²² J. SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký z Hlohol o pánech z Boskovic*, s. 29, 40. K jazykové vybavenosti Albrechta viz Augustin KRATOCHVÍL, *Poměr pánů Albrechta a Jana Černo-horského z Boskovic na Bučovicích k Jednotě Bratrské*, *Časopis moravského muzea zemského* 6, 1906, s. 313–315.

v roce 1550. V té době byl určen za poručníka Václava a Jana z Boskovic a na Třebové, Mariány, Kunky a Johanky Václav Bučovický z Boskovic, později pak Albrecht.²³

Starší bratr

Albrecht Černohorský z Boskovic se narodil patrně roku 1536. S tímto datem přichází Josef Pilnáček, který zároveň poukázal na chybný údaj pocházející z prací Aloise Šembery. Ten uvádí jako datum Albrechtova narození rok 1526, který převzali mnozí další autoři,²⁴ ovšem ani Pilnáčkovu datum nelze brát za bezpodmínečně platné. Mimo jiné například proto, že když se roku 1547 zapsal ke studiu na vídeňské univerzitě, bylo by mu tehdy pouhých jedenáct let.²⁵ Jisté tedy zůstává pouze to, že Albrechtovou matkou byla Václavova první žena Anna z Ojnic, tudíž se Albrecht narodil někdy v rozmezí let, které oba autoři předložili za datum jeho narození.

Albrechtovi se na rozdíl od mladšího bratra dostalo už ze strany jeho současníků nepoměrně většího ocenění. Bartoloměj Paprocký ve svém genealogickém díle uvádí, že o Albrechtovi „u učených lidí v jejich termínách veliká paměť se nachází: že jest byl Vir clarissimus, studiosorum amator, fuit admirabili ingenio, excelso animo, maximo consilio, eruditione et iuris peritis non vulgari“, v překladu Jana Skutila: „Muž nej-

²³ Václav z Boskovic, manžel Kristýny z Limberka, zdědil po otci Moravskou Třebovou a Sovinec, který po jeho smrti 1569 připadl mladšímu Janovi, který držel ještě Zábřeh a Rudu. Jan si vzal Jenovéfu z Lichtenštejna a na Lednici a během svého života dosáhl na úřad zemského sudího. Zemřel roku 1589. Marta, nebo také Mariána Černohorská z Boskovic se narodila pravděpodobně roku 1545, stala se manželkou Jana staršího ze Žerotína, matkou Karla staršího ze Žerotína. Zemřela roku 1574. Kunka se narodila pravděpodobně 1548, byla provdána za Jana mladšího ze Žerotína a na Břeclavi, byla matkou Ladislava Veleny ze Žerotína, umírá 1590. O Johance je informací nejméně, byla provdána za Tasa z Lomnice. A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 55 – 57, 121; Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků II*, Praha 1985, s. 499; M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 198; Tomáš KNOZ, *Karel starší ze Žerotína. Don Quijote v labirintu světa*, Praha 2008, s. 39.

²⁴ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 89.

²⁵ Zdeněk MĚŘÍNSKÝ, *Černohorští z Boskovic na Vídeňské univerzitě v pozdním středověku a raném novověku*, in: Bronislav Chocholáč – Libor Jan – Tomáš Knoz (eds.), *Nový Mars Moravicus, aneb, Sborník příspěvků, jež věnovali prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*, Brno 1999, s. 300.

slavnější, milovník vzdělanců, byl obdivuhodného nadání, vynikajícího ducha, nevšední vzděláním a zkušeností zákonů.²⁶ Chválou nešetřil ani autor zmiňovaných minoritských análů, který Albrechtovi připisuje vlastnosti, jak byla moudrost, laskavost, zdvořilost, zbožnost a nadání, zvláště oceňuje jeho vzdělání a znalost práva.²⁷

O Albrechtově dětství a mládí toho nevíme o mnoho více, než v případě Jana Šembery. Paprocký mluvil o jeho vynikajícím vzdělání, vědomosti získané předpokládanou soukromou výukou měl Albrecht možnost rozšířit během svého studia ve Vídni, ke kterému se zapsal v zimním semestru roku 1547.²⁸ Zda Albrecht navštívil některé další zahraniční instituce, nebo zda absolvoval delší kavalírskou cestu, nelze doložit, ačkoli to není zcela vyloučeno, zejména vzhledem k mnohým Albrechtovým kontaktům. Albrecht ovládal latinu a němčinu, nicméně úroveň zvládnutí obou jazyků zůstává otázkou. Jan Blahoslav vzpomínal, jak se při jedné z jeho návštěv chtěl černohorský pán pochlubit svými znalostmi latiny, ovšem již nedokázal reagovat na vytříbený styl bratrského teologa a další rozmluva pokračovala v češtině.²⁹ V němčině si byl Albrecht jistější a v běžné komunikaci i písemném styku ji používal, nicméně rozsáhlejší nebo důležitější dokumenty si nechával překládat do češtiny.³⁰

Proklamovanou znalost zemských práv a zajisté i další z připisovaných vlastností měl Albrecht příležitost využít během své politické kariéry. Jako zámožný a vzdělaný člen významného panského rodu k ní měl dvěře dokořán otevřené a také toho plně využil. Vlastně celý svůj dospělý život se Albrecht aktivně podílel na zemské správě a zastával nejvyšší zemské úřady. Antonín Boček uvádí ve svém přehledu zemských úředníků, že měl Albrecht již na konci padesátých let zastávat úřad místokomorníka, ovšem jeho největší úspěchy přišly teprve později. Od roku 1562 zastával úřad zemského podkomorího, do jehož agendy patřila správa královských měst, zejména výběr daní. V letech 1563, 1564 a 1567 působil jako nejvyšší sudí u zemského soudu a roku 1567 se stal nejvyšším komorníkem markrabství moravského, kterýžto úřad zastával až do své smrti roku

²⁶ J. SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký z Hlohol o pánech z Boskovic*, s. 40.

²⁷ Chronologia venerabilis. MZA Brno, fond E49, karta 15, kniha 32.

²⁸ Z. MĚŘÍNSKÝ, *Černohorští z Boskovic na Vídeňské univerzitě*, s. 290.

²⁹ „I tu jsme s pánem i paní obědvali a mezi tím promlouvali o ty i ony věci, až potom pán koliks slov v latině ke mně promluví, a já pánu odpověděl obšírně, což náleželo. Potom pak pán již s tou svou latinou umkl a všecko česky mluvil.“ A. KRATOCHVÍL, *Poměr pánů Albrechta a Jana*, s. 314

³⁰ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 94.

Albrecht
Černohorský
z Boskovic,
neznámý autor
(1566)

1572.³¹ Ačkoli uvádí Paprocký, že byl Albrecht roku 1569 zvolen moravským zemským hejtnanem, ten tehdy pouze zastupoval v tomto úřadě patrně jen nemocného Zachariáše z Hradce.³² I přesto však znamenalo dosazení na dočasně uvolněný post pro Albrechta především ocenění jeho schopností a důvěru v jeho zkušenosti. Přízně se mu, konečně, dostávalo i ze strany habsburských panovníků Ferdinanda I. a posléze také jeho syna Maxmiliána.³³

Jako nejvyšší komorník Markrabství moravského měl Albrecht na starosti vedení zemských desek, úředních knih zemského soudu. Zemské desky tradičně nosily jméno po příslušném úředníkovi a v souvislosti s tím byly i heraldicky zdobený. Měly tak osobu i rod šlechtice zastávajícího tuto funkci v budoucnu připomínat. Kvatern, tedy čtyřarch olomouckých desek, který vznikl za Albrechtova působení, se však této tradici vymyká a svou výzdobou představuje nejen jeden z nejceněnějších, ale také umělecky nejzdařilejších exemplářů. Na přední straně knihy se nachází nejen šlechticův erb, ale na prvním listu je zpodobněn samotný Albrecht s knihou v rukách. Albrechtův vážný výraz a důstojný vzhled ukazují na spolehlivého moudrého úředníka. Jde také o jeden z mála Albrechtových dochovaných portrétů a především o portrét nadmíru zdařilý. Jednotný styl i dalších ilustrací v zemských deskách prozrazuje práci jednoho autora, a ačkoli z Albrechtovy dochované korespondence vyplývá, že se příslušný malíř zdržoval v Olomouci, konkrétní jméno nezmiňuje.³⁴

Nejen ve výtvarném umění našel Albrecht zálibu, ale podporoval také umění literární,³⁵ zajímal se o aktuální náboženské otázky a problémy své doby a udržoval kontakty s některými učiteli. Kromě zmíněného Jana

³¹ Antonín BOČEK, *Přehled knížat a Markrabat i jiných nejvyšších důstojníků zemských v Markrabství Moravském*, Brno 1934.

³² B. PAPROCKÝ z HLOHOL, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, s. CIII.

³³ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 108; Václav BŮŽEK, *Sebereprezentace křesťanského rytíře ve výzdobě císařského sálu v Bučovicích*, in: Hana Ambrožová – Tomáš Dvořák – Bronislav Chocholáč – Libor Jan – Pavel Pumr (eds.), *Historik na Moravě. Profesoru Jiřímu Malířovi, předsedovi Matice moravské a vedoucímu Historického ústavu FF MU, věnují jeho kolegové, přátelé a žáci k šedesátinám*, Brno 2009, s. 313.

³⁴ Ludmila URBÁNKOVÁ, *Albrecht Černoohorský z Boskovic – podporovatel renesanční literatury a malířského umění na Moravě*, in: *Příspěvky ke starší literatuře na Moravě III*, Blansko 1967, s. 27–28.

³⁵ Alois Vojtěch Šembera uvádí latinskou báseň, kterou Albrechtovi roku 1565 věnoval rektor olomoucké školy Seibicz Falkenštejnský. V dedikaci pak označil Albrechta za velkého „přítele umění literárního“. Originální název básně zní: „Carmen de institutione salutis humanae per nativitatem pueri Jesu Christi. Ad Illustr. DD. Albertum a Bozkowicz et in Nigremonte.“ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 110.

Blahoslava mu byl blízkým rádcem spisovatel a luteránský kněz Pavel Kyrmezer. Albrecht se také podílel na správě svých panství, nebo se přinejmenším aktivně zajímal o jejich chod.³⁶ V mnoha směrech tak svou činností naplňoval ideál raně novověkého šlechtice, případně se ho velmi cílevědomě naplnit snažil. Jediné, co mu chybělo, byl potomek, který by nejen získal pozemský majetek, syn, který by převzal jeho jméno. Albrecht si vzal za manželku představitelku významného rodu pánů z Lipé Bozinu, nebo česky Boženu. Tímto uváženým výběrem nevěsty si zajistil vlivné příbuzné v Čechách, páni z Lipé tradičně zastávali úřad nejvyššího maršálka. Potomků se ovšem manželé z tohoto svazku nedočkali.

Albrechtův vliv provázela Jana Šemberu po značnou část života a odrážel se v mnoha oblastech. Výchovu mladšího bratra přebíral Albrecht v tom nejzásadnějším věku, měl přímý vliv na jeho vzdělání, formování jeho náboženského přesvědčení a životních postojů vůbec. Známký Albrechtových zásahů byly citelné v majetkové sféře i na osobní rovině, vždyť syndrom staršího, úspěšnějšího bratra představoval pro mnohé historiky další z paralel mezi Janem Šemberou a Petrem Vokem. Ačkoli měl Šembera, obzvláště v mládí, tendence k rebelii, snad proti bratrovi, nebo jednoduše proti pravidlům celé společnosti, Albrechta si velice vážil. Smrt otce v tak mladém věku pro něj nebyla vůbec jednoduchá a Albrecht nastoupil na jeho místo jako klíčová mužská figura. Po zbytek svého života byl Janu Šemberovi nejen bratrem, ale také přítelem a rádcem.

Vzájemný vztah obou bratří do jisté míry symbolizuje pomník v rodinné hrobce v minoritském klášteře v Brně, který nechal Jan Šembera pro bratra vyhotovit. Symbolizuje proto, že podobné gesto se od pozůstalého bratra očekávalo. Nelze tak superlativy, kterými autor Albrechta obdařil, chápat jako zhmotnění a vyjádření Šemberova mínění o starším bratrovi. Symbolizuje však také proto, že vztah obou bratří byl vřelý, i přes příležitostné neshody a rozepře, na které mezi sebou naráželi. Pro Šemberu pomník znamenal rozloučení s blízkou osobou, která ho provázela od malička.

Na desce, jejíž znění použil už Paprocký a jíž se konečně inspiroval i tvůrce pozdějších minoritských análů, stálo: „Léta Páně 1569 13. srpna nejjasnějšímu a urozenému pánu panu Albrechtovi Černo-horskému z Boskovic a na Černé Hoře, hejtmanu markrabství moravského, slovut-

³⁶ O Albrechtově zájmu se lze více dovědět zejména z dochovaného kopiáře, jehož regesta zpracovala Věra Buchtelová. Viz Věra BUCHTELOVÁ, *Kopíář Albrechta z Boskovic* (= nevydaná diplomová práce, FF MU v Brně), Brno 1968.